

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVI ODJEL SUDA

PREDMET BOSAK I DRUGI protiv HRVATSKE

(Zahtjevi br. 40429/14 i tri druga zahtjeva – vidi priloženi popis)

PRESUDA

STRASBOURG

6. lipnja 2019.

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Bosak i drugi protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel Suda), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Krzysztof Wojtyczek, *predsjednik*,
Ksenija Turković,
Aleš Pejchal,
Armen Harutyunyan,
Pere Pastor Vilanova,
Pauliine Koskelo,
Tim Eicke, *suci*,

i Abel Campos, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost održanog 7. svibnja 2019. godine,
donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju četiriju zahtjeva (br. 40429/14, 41536/14, 42804/14 i 58379/14) protiv Republike Hrvatske koje su dva hrvatska državljanina i dva nizozemska državljanina („podnositelji zahtjeva“) podnijeli Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) na datume navedene u Prilogu ovoj presudi.

2. Prva tri podnositelja zahtjeva zastupala je gđa V. Drenški Lasan, odvjetnica iz Zagreba, a četvrtog podnositelja zahtjeva zastupao je g. A. Ilić, odvjetnik iz Zagreba. Hrvatsku Vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelji zahtjeva prigovorili su, na temelju članka 6. i 8. Konvencije, zbog nepoštenosti kaznenog postupka koji se vodio protiv njih i nezakonitosti tajnog nadzora koji se provodio nad njima.

4. Vlada je obaviještena o tim prigovorima 28. travnja 2016. i 26. svibnja 2016., a ostatak zahtjeva odbačen je kao nedopušten sukladno pravilu 54. stavku 3. Poslovnika Suda. Vlada Nizozemske nije iskoristila svoje pravo da se umiješa u postupak (članak 36. stavak 1. Konvencije).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

5. Dana 5. i. 20. ožujka 2007. Županijsko državno odvjetništvo u Zagrebu zatražilo je od istražnog suca Županijskog suda u Zagrebu da odobri upotrebu mjera tajnog nadzora u odnosu na M.M.-a zbog sumnje na trgovinu drogom.

6. Tijekom istrage i tijekom upotrebe mjera tajnog nadzora protiv M.M.-a, vlasti su presrele i snimile brojne telefonske razgovore i poruke u vezi s trgovinom drogom. U tom je pogledu zabilježen telefonski broj četvrtog podnositelja zahtjeva.

7. Nakon podnošenja zahtjeva 3. svibnja 2007. od strane Županijskog državnog odvjetništva u Zagrebu, dana 4. svibnja 2007. istražna sutkinja Županijskog suda u Zagrebu odobrila je upotrebu mjera tajnog nadzora u odnosu na četvrtog podnositelja zahtjeva i tri druge osobe zbog sumnje na trgovinu drogom propisanu člankom 173. stavcima 1. i 2. Kaznenog zakona. Njezino obrazloženje glasi kako slijedi:

„Županijsko državno odvjetništvo u Zagrebu dana 03. svibnja 2007. godine podnijelo je zahtjev za izdavanje naloga za određivanje mjera [tajnog nadzora] iz čl. 180. st. 1. toč. 1. ZKP-a prema A.J., [četvrtom podnositelju zahtjeva], G.P. i N.M., zbog [postojanja] osnovane sumnje na učin kaznenog djela iz čl. 173. st. 1. i 2. KZ-a.

Zahtjev ŽDO-a Zagreb je osnovan.

U zahtjevu se pozivaju na izvješće MUP-a RH, Sektor kriminalističke policije ... od 3. svibnja 2007. godine [u vezi s mjerama tajnog nadzora u odnosu na M.M.-a], navodeći da iz tog izvješća proizlaze osnovi sumnje da [u tom izvješću] navedene osobe učestalo komuniciraju u vezi kupovine droge kokain, a što je utvrđeno temeljem telefonskih razgovora sa okrivljenim M.M., [osobi] u odnosu na [koju] je već izrečena mjera [tajnog nadzora] iz čl. 180. st. 1. toč. 1. i 3. ZKP-a dana 05. ožujka 2007. g. temeljem naloga ovog suda ...

Istražni sudac smatra da je prijedlog osnovan jer se u konkretnom slučaju izvidi ovih kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način s obzirom da se radi o kaznenom djelu iz čl. 173. st. 1. i 2. KZ-a.

Obzirom na gore izložene činjenice istražni sudac [izdaje nalog] temeljem čl. 180 st. 1 toč. 1. Zakona o kaznenom postupku ... jer istaknute okolnosti ukazuju na dovoljne osnove za sumnju na izvršenje kaznenog djela iz čl. 173. st. 1. i 2. KZ-a.“

8. Dana 1. lipnja 2007. Županijski sud u Zagrebu izdao je još jedan nalog prihvaćajući zahtjev Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (dalje u tekstu: „USKOK“) za upotrebom mjera tajnog nadzora u razdoblju od tri mjeseca u odnosu na prvog i četvrtog podnositelja zahtjeva i četiri druge osobe zbog sumnje na trgovinu drogom propisanu člankom 173. stavkom 3. Kaznenog zakona. Mjerodavno obrazloženje suca glasi kako slijedi:

„Obrazlažući svoj zahtjev za izdavanje naloga za primjenu mjera iz čl. 180 st. 1 t. 1 [u odnosu na prvog podnositelja zahtjeva] i 3 ZKP-a [u odnosu na prvog i četvrtog

podnositelja zahtjeva] USKOK se poziva na izvješće PU Zagrebačke, Sektora krim. Policije ... od 31.05.2007. godine. Naime, analizom primjena mjera nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora, odnosno sredstava za tehničko komuniciranje na daljinu koji se vrše putem mobilnih telefonskih uređaja ... kojima se koristi A.J. i broja ... kojim se koristi [četvrti podnositelj zahtjeva] prosuđeno je, u više navrata, da su razgovori između predmetnih kao i sa drugim sugovornicima vođeni na okolnosti prodaje droge kokain, odnosno da predmetni sa još nekoliko osoba kontinuirano kao organizirana skupina vrše prodaju droge kokain na zagrebačkom narco tržištu. Pored [gore navedenih informacija] proizlazi da A.J. ima tri skrovišta ... u kojima se nalazi droga kokain, a da su G.T., K.K. i [prvi podnositelj zahtjeva] osobe koje su zadužene za [ta mjesta], pri čemu A.J. očigledno nije zadovoljan nekontroliranim izlaskom kokaina iz rečenih skrovišta.

...

Kako iz priloga koji je dostavljen uz zahtjev USKOK-a ... od 31.05.2007.g., te dosadašnjih kontroliranih razgovora proizlazi da je A.J. uz pomoć [četvrtog podnositelja zahtjeva] organizirao kriminalnu skupinu koja vrši prodaju većih količina droge kokain (nekoliko kilograma) na području grada Zagreba i RH, a koju [kriminalnu skupinu] uz [A.J.-a i četvrtog podnositelja zahtjeva] čine [prvi podnositelj zahtjeva], G.T., K.K. i T.K., a [prvi podnositelj zahtjeva] je također, od A.J. i [četvrtog podnositelja zahtjeva], uveden i u legalne poslove vezano za ugostiteljske objekte te bi u rečenoj organizaciji na hijerarhijskoj ljestvici trebao zauzimati 3. mjesto, nakon [četvrtog podnositelja zahtjeva] proizlaze osnove sumnje da se navedene osobe bave počinjenjem kaz. djela iz čl. 173 st. 3 KZ-a.

...

Slijedom navedenog, a obzirom da postoje osnove sumnje na izvršenje kaznenog djela Zlouporebe opojnih droga iz čl. 173. st. 3. KZ-a odnosno da se ta kaznena djela i dalje čine, a kako se izvidi kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način ili bi bili skopčani sa nesrazmjernim teškoćama obzirom na modalitete izvršenja, valjalo je prihvatiti zahtjev USKOK-a ...“

9. Dana 14. lipnja 2007. USKOK je zatražio izdavanje naloga koji uključuje dodatne telefonske brojeve protiv prvog podnositelja zahtjeva i A.J.-a. Sljedeći dan istražni sudac donio je odluku kojom je dopuštena mjera nadzora kojom su obuhvaćeni novi telefonski brojevi u razdoblju od tri mjeseca, a mjera je obustavljena u odnosu na prethodne telefonske brojeve prvog podnositelja zahtjeva. Istražni sudac objasnio je da je u policijskom izvješću od 14. lipnja 2007. priloženom uz zahtjev USKOK-a navedeno da prvi podnositelj zahtjeva i A.J. koriste nove telefonske brojeve za organiziranje krijumčarenja i prodaje kokaina, te da je mjera nužna kako bi se utvrdio identitet osoba koje čine kazneno djelo trgovine drogom – propisano člankom 173. stavkom 3. Kaznenog zakona – zajedno s prvim podnositeljem zahtjeva i A.J.-om. Sudac je nadalje objasnio da se zbog specifičnog načina počinjenja tog kaznenog djela izvidi tog kaznenog djela ne mogu provesti ni na koji drugi način ili bi njihovo provođenje bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama.

10. Tijekom upotrebe mjera tajnog nadzora protiv prvog podnositelja zahtjeva, vlasti su dana 27., 28. i 29. lipnja i 2. srpnja 2007. presrele i snimile

brojne telefonske razgovore s drugim i trećim podnositeljem zahtjeva – koji su u to vrijeme živjeli u Nizozemskoj – u vezi s trgovinom drogom.

11. Dana 2. srpnja 2007. USKOK je zatražio produljenje naloga protiv A.J.-a i četvrtog podnositelja zahtjeva izdanog 4. svibnja 2007. (vidi stavak 7. ove presude) za još dva mjeseca, navodeći da su do sada provedene mjere ukazivale na to da A.J. i četvrti podnositelj zahtjeva neprestano komuniciraju u vezi s počinjenjem kaznenog djela propisanog člankom 173. stavkom 3. Kaznenog zakona. Istog dana istražni je sudac odobrio produljenje, smatrajući da je zahtjev „osnovan jer se u konkretnom slučaju izvidi ovih kaznenih djela ne bi mogli provesti na drugi način“.

12. Dana 6. srpnja 2007. obustavljene su mjere tajnog nadzora jer su podnositelji zahtjeva i nekoliko drugih osoba uhićeni i protiv njih je podnesena kaznena prijava.

13. Dana 1. listopada 2007. USKOK je podignuo optužnicu protiv podnositelja zahtjeva i nekoliko drugih osoba na Županijskom sudu u Zagrebu zbog trgovine drogom na temelju članka 173. stavka 3. Kaznenog zakona. Konkretno, optuženi su za udruživanje na području Hrvatske i Nizozemske od svibnja do srpnja 2007. godine u svrhu kontinuiranog krijumčarenja velikih količina kokaina iz Nizozemske u Hrvatsku te prodaje te droge na području Hrvatske s ciljem stjecanja materijalne dobiti. U pogledu četvrtog podnositelja zahtjeva, optužen je, *inter alia*, za prodaju kokaina B.S.-u u svibnju 2007. u Zagrebu nakon nabavljanja te droge od prvog podnositelja zahtjeva.

14. Tijekom postupka pred Županijskim sudom u Zagrebu podnositelji zahtjeva osporili su zakonitost tajnog nadzora, navodeći da nije određen u skladu s mjerodavnim domaćim pravom i da tako pribavljeni dokazi nisu relevantni ni točni, jer ništa nije ukazivalo na to da su bili umiješani u navodnu trgovinu drogom.

15. Dana 25. ožujka 2008. raspravni sud odbio je prigovore podnositelja zahtjeva koji se odnose na navodnu nezakonitost naloga za tajni nadzor kao neosnovane te je nastavio s ispitivanjem predmeta.

16. Potonju je odluku potvrdio Vrhovni sud Republike Hrvatske 14. svibnja 2008. godine. Mjerodavno obrazloženje Vrhovnog suda glasi kako slijedi:

„... ovaj drugostupanjski sud ocjenjuje pravilnim stanovište prvostupanjskog suda u pobijanom rješenju da se dokaz koji je pribavljen u okviru izvidne mjere naložena prema osobi za koju postoji osnovana sumnja da je sama počinila ili je zajedno sa drugim osobama sudjelovala u kaznenom djelu iz čl. 181. ZKP (Katalog kaznenih djela) može valjano uporabiti ne samo prema [toj] osobi ... već i prema svakoj trećoj osobi koja se zatekla u sferi kriminalne djelatnosti [te] osobe ... [kada] kriminalna aktivnost te treće osobe ulazi u ostvarenja obilježja kaznenog djela predviđenog Katalogom kaznenih djela u čl. 181. ZKP, ali uvijek isključivo pod uvjetom da ta treća osoba našla zajedno sa osobom protiv koje je neka od mjera iz čl. 180. st. 1. toč. 1. - 6. ZKP valjano naložena.

...

U čl. 22. Zakona o Uskoku je propisano da se u postupku za kaznena djela iz čl. 21. toga Zakona primjenjuje Zakon o kaznenom postupku i drugi opći propisi Kaznenog postupka osim ako ovim Zakonom nije što drukčije propisano.

Odredba čl. 42. st. 1. Zakona o Uskoku nadovezuje se na odredbu čl. 41. toga Zakona. U [članku 41.] tog zakona je propisano da za pojedina kaznena djela koje radnje imaju sadržaj navedene u tom članku osim mjera iz čl. 180. st. 1. Zakona o kaznenom postupku mogu se odrediti i druge mjere propisane u tome članku. Prema tome, navedenim sadržajima citiranih odredbi Zakona o Uskoku, a na koje se u svojim žalbama pozivaju žalitelji nije isključena primjena posebnih mjera iz čl. 180. st. 1. ZKP već su te mjere proširene u odnosu na neka kaznena djela i mjerama propisanim u čl. 41. Zakona o Uskoku.

Slijedom toga Uskok u svojem prijedlogu za određivanje posebnih mjera izvida kaznenih djela iz čl. 173. st. 3. KZ u konkretnom slučaju protiv navedenih optuženika je stoga i predložio primjenu odredbi iz čl. 180. st. 1. ZKP koje odredbe ZKP je sud i primijenio kod donošenja naloga ... od 1. lipnja 2007. godine. Prema tome, s obzirom da je Uskok za kazneno djelo i čl. 173. st. 3. nadležan za postupanje i predložio određivanje posebnih mjera izvida za to djelo po čl. 180. ZKP sud to i prihvatio slijedom čega taj izdani nalog iz toga razloga i nije nezakonit. Nadalje, slijedom primjene čl. 180. st. 1. ZKP u navedenom nalogu iako dnevna izvješća i dokumentaciju tehničkog zapisa koju su sastavljali djelatnici redarstvene vlasti kao izvršioци naloženih mjera nisu baš svakodnevno dostavljali istražnom sucu, a koji to nije ni tražio sukladno odredbi čl. 182. a/ ZKP već to učinjeno nakon što su te posebne mjere i provedene ne čini predmetni nalog samo zbog toga nezakonitim u smislu čl. 9. st. 1. i 2. ZKP, a slijedom toga niti one materijalne personalne dokaze za koje se iz njega saznalo suprotno navodima žalbi optuženika.

... ograničenje sloboda i tajnosti dopisivanja ... bilo [je] nužno radi provedbe kaznenog postupka. Isto tako nisu u protivnosti sa odredbom čl. 8. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, a niti kriterijima Europskog suda za ljudska prava budući su temeljeni na citiranim zakonskim odredbama ZKP, a usmjerene na postizavanje legitimnog cilja i nužne s obzirom na sve konkretne okolnosti otkrivanja počinitelja kaznenog djela.“

17. Na ročištu održanom 15. prosinca 2008. godine raspravni sud saslušao je M.S.-a, svjedoka kojeg je pozvao četvrti podnositelj zahtjeva. M.S. je izjavio da je bio prijatelj četvrtog podnositelja zahtjeva, kojeg je zamolio da pazi na njegovog sina, B.S.-a, koji je bio ovisnik o drogama. U svibnju 2007. godine B.S. je otišao u Zagreb kupiti uređaj za klimatizaciju. B.S. mu je naknadno rekao da je u Zagrebu kupio drogu od nekih ljudi.

18. Na ročištu održanom 30. siječnja 2009. godine raspravni sud saslušao je B.S.-a, svjedoka kojeg je pozvao četvrti podnositelj zahtjeva. B.S. je izjavio da je u svibnju 2007. godine kupio kokain od S.H.-a, a ne od četvrtog podnositelja zahtjeva, te da tu činjenicu mogu potvrditi A.P. i M.D., koji su bili s njim tog dana. Četvrti podnositelj zahtjeva potom je zatražio da se pozovu A.P. i M.D., za koje je naveo da će svjedočiti o okolnostima u kojima je B.S. kupio kokain u svibnju 2007. godine. Raspravni sud odbio je taj prijedlog.

19. Dana 4. veljače 2009. Županijski sud u Zagrebu proglasio je podnositelje zahtjeva krivima po optužnici te je prvog podnositelja osudio na

kaznu zatvora u trajanju od deset godina, drugog i trećeg podnositelja na kaznu zatvora u trajanju od šest godina, a četvrtog podnositelja na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina. Pri donošenju osuđujuće presude, Županijski sud u Zagrebu pozvao se na snimke pribavljene tajnim nadzorom, utvrdivši da su zakonite i vjerodostojne. U pogledu četvrtog podnositelja zahtjeva, sud je objasnio da je odbio saslušati A.P.-a i M.D.-a kao svjedoke jer je u tom trenutku već bilo bez sumnje utvrđeno, na temelju rezultata mjera tajnog nadzora i kokaina pronađenog kod B.S.-a, da je B.S. kupio kokain od četvrtog podnositelja zahtjeva.

20. Podnositelji zahtjeva osporavali su presudu Županijskog suda u Zagrebu podnošenjem žalbi Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Tvrdili su da nalozi za tajni nadzor nisu bili adekvatno obrazloženi u pogledu zakonitosti i nužnosti tog nadzora. Štoviše, tvrdili su da se postupak nadzora nad izvršenjem naloga za tajni nadzor, koji se u konkretnom predmetu temeljio na Zakonu o kaznenom postupku, trebao temeljiti na posebnom zakonu o organiziranom kriminalu (Zakon o USKOK-u). Zakonom o USKOK-u od policije se zahtijevalo da svakodnevno podnosi izvješća istražnom sucu o izvršenju tih naloga, što se nije činilo u njihovom predmetu. Podnositelji zahtjeva nadalje su osporavali zaključke koji su se temeljili na snimkama pribavljenim tajnim nadzorom. Drugi i treći podnositelj zahtjeva također su tvrdili da nalozi za tajni nadzor nisu bili izdani u odnosu na njih te da se tajni nadzor provodio izvan hrvatskog teritorija bez podnošenja zahtjeva za međunarodnu pravnu pomoć u kaznenim stvarima. Prema njihovom mišljenju, za to nije postojala odredba u mjerodavnom domaćem pravu te je stoga tajni nadzor koji se provodio u odnosu na njih bio u suprotnosti s člankom 36. Ustava i člankom 8. Konvencije. Četvrti podnositelj zahtjeva također je prigovorio da raspravni sud nije pozvao dva svjedoka obrane čije je pozivanje zatražio (A.P.-a i M.D.-a), a koji bi potvrdili izjavu B.S.-a da nije kupio kokain od četvrtog podnositelja zahtjeva, nego od S.H.-a. Konačno, prvi podnositelj zahtjeva, koji je osporio svoju osudu i kaznu, osporavajući sve činjenične aspekte predmeta i navodeći da je došlo do postupovnih pogrešaka u sudskom postupku, zatražio je da njegovom odvjetniku bude dopušteno prisustvovanje na sjednici žalbenog vijeća.

21. Dana 21. rujna 2009. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske dostavilo je obrazloženo mišljenje, u kojem je predlagalo odbijanje žalbi podnositelja zahtjeva. To mišljenje nije dostavljeno obrani.

22. Dana 13. siječnja 2010. Vrhovni sud Republike Hrvatske obavijestio je stranke da će se sjednica žalbenog vijeća održati 9. ožujka 2010. godine. Stranke su pozvane da prisustvuju, ali je izričito navedeno da se neće osigurati nazočnost optuženika, koji su bili u pritvoru i imali su odvjetnika, te da se neće izdavati nalog za njihovo dovođenje na sud.

23. Dana 9. ožujka 2010. Vrhovni sud održao je sjednicu u prisutnosti odvjetnika podnositelja zahtjeva i Zamjenika Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske (dalje u tekstu: „zamjenik državnog odvjetnika“). Taj je

sud naveo da je odlučio kako ne bi bilo korisno iz pritvora dovesti optuženike, koje su zastupali odvjetnici. Zamjenik državnog odvjetnika naveo je da potvrđuje prijedlog podnesen na temelju članka 373. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku (vidi stavke 21. i 33. ove presude). Stranke su izjavile da nemaju prigovora o načinu provođenja sjednice ni sadržaju zapisnika sa sjednice. Zapisnik sa sjednice potpisali su predsjednik žalbenog vijeća i zapisničar.

24. Istog je dana Vrhovni sud odbio žalbe podnositelja zahtjeva te je potvrdio njihove osude. Presudio je da su svi nalozi za tajni nadzor u biti bili dostatno obrazloženi. Objasnio je da, iako su se nalozi – osim prvog naloga izdanog protiv četvrtog podnositelja zahtjeva – temeljili na Zakonu o kaznenom postupku, a ne na posebnom zakonu koji se odnosi na organizirani kriminal (Zakon o USKOK-u), to ih samo po sebi ne čini nezakonitima. Člankom 41. i člankom 42. stavkom 1. Zakona o USKOK-u predviđena je mogućnost određivanja tih mjera. Isto tako, činjenica da policija nije dostavljala dnevna izvješća istražnom sucu u vezi s izvršenjem naloga nije naloge za tajni nadzor činila nezakonitima jer je izvješće bilo podneseno nakon provođenja mjera. Sud je nadalje presudio da suverenitet Nizozemske nije bio povrijeđen presretanjem telefonskih razgovora drugog i trećeg podnositelja zahtjeva jer hrvatske vlasti nikada nisu izdale nalog za tajni nadzor protiv njih. Nalozi za tajni nadzor zakonito su izdani u odnosu na nekoliko osoba u Hrvatskoj s kojima su drugi i treći podnositelj zahtjeva – koji su u to vrijeme živjeli u Nizozemskoj – kontaktirali. Budući da su drugi i treći podnositelj zahtjeva sudjelovali u kriminalnim aktivnostima osoba pod tajnim nadzorom – aktivnostima koje su predstavljale kazneno djelo propisano člankom 181. Zakona o kaznenom postupku – takvi dokazi (presretani telefonski razgovori) mogli su se koristiti u kaznenom postupku protiv njih. Vrhovni sud također je naveo da je raspravni sud ispravno utvrdio činjenice koje su se temeljile na telefonskim razgovorima podnositelja zahtjeva snimljenim tajnim nadzorom.

25. Podnositelji zahtjeva osporili su te zaključke podnoseći ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske. Ponovili su svoje prigovore o tajnom nadzoru i upotrebi tako pribavljenih dokaza u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih. Prvi, drugi i treći podnositelj zahtjeva tvrdili su da obrazloženo mišljenje Državnog odvjetništva Republike Hrvatske podneseno tijekom žalbenog postupka nije bilo dostavljeno obrani. Osim toga, prvi podnositelj zahtjeva prigovorio je da, iako je Vrhovni sud ispitao niz pravnih i činjeničnih pitanja, uključujući i pitanje odgovarajuće kazne koje je istaknuo u svojoj žalbi, on nije bio pozvan prisustvovati sjednici žalbenog vijeća. Četvrti podnositelj zahtjeva također je prigovorio da domaći sudovi nisu pozvali dva svjedoka obrane koja je on htio pozvati.

26. Dana 9. siječnja 2014. Ustavni sud odbio je ustavne tužbe podnositelja zahtjeva, potvrdivši zaključke Vrhovnog suda. U pogledu prigovora prvog, drugog i trećeg podnositelja zahtjeva da obrazloženo mišljenje Državnog

odvjetništva Republike Hrvatske nije dostavljeno obrani, Ustavni sud napomenuo je da je na sjednici žalbenog vijeća zamjenik državnog odvjetnika ponovio tvrdnje iznesene u predmetnom mišljenju. Odvjetnici podnositelja zahtjeva prisustvovali su sjednici te su stoga imali priliku saznati za te tvrdnje i o njima se očitovati. U pogledu prigovora četvrtog podnositelja zahtjeva da je raspravni sud odbio saslušati dva svjedoka koja je on htio pozvati, Ustavni sud napomenuo je da je raspravni sud za to pružio obrazloženje.

27. Odluke Ustavnog suda dostavljene su odvjetniku koji zastupa prvog, drugog i trećeg podnositelja zahtjeva te odvjetniku koji zastupa četvrtog podnositelja zahtjeva 21. odnosno 24. veljače 2014. godine.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

28. Mjerodavni dio Kaznenog zakona (Narodne novine br. 110/1997, 27/1998, 129/2000, 51/2001, 105/2004, 84/2005, 71/2006) propisuje:

Glava trinaesta (XIII.) Kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom

Zlouporaba opojnih droga Članak 173.

„ ...

(2) Tko neovlašteno proizvodi, prerađuje, prodaje ili nudi na prodaju, ili radi prodaje kupuje, posjeduje ili prenosi, ili posreduje u prodaji ili kupnji, ili na drugi način neovlašteno stavlja u promet tvari ili pripravke koji su propisom proglašeni opojnim drogama, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.“

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka počinilo više osoba koje su se udružile radi činjenja tih djela, ili je počinitelj toga kaznenog djela organizirao mrežu preprodavatelja ili posrednika, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina, ili kaznom dugotrajnog zatvora.

29. Mjerodavni dio Zakona o kaznenom postupku, (Narodne novine br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002 i 62/2003) propisuje:

Članak 182. stavak 4.

„Ako se prilikom poduzimanja nadzora i tajnog snimanja zabilježe podaci i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo [propisano na temelju članka 181. Zakona o kaznenom postupku], taj će se dio snimke prepisati i dostaviti državnom odvjetniku ...“

30. Mjerodavne odredbe Zakona o USKOK-u (Narodne novine br. 88/2001, 12/2002, 33/2005 i 48/2005), koje su bile na snazi u mjerodavnom razdoblju, glase kako slijedi:

Članak 21.

„(1) Ured obavlja poslove državnog odvjetništva u predmetima kaznenih djela:

...

3. zlouporabe opojnih droga iz članka 173. stavka 3. KZ,

...“

Članak 22.

„U postupku za kaznena djela iz članka 21. ovoga Zakona primjenjuje se Zakon o kaznenom postupku ... i drugi opći propisi kaznenog postupka osim ako ovim Zakonom nije što drukčije propisano.“

Članak 41.

„(1) Na zahtjev Ravnatelja [USKOK-a] ili po službenoj dužnosti istražni sudac može protiv osobe za koju postoje osnovi sumnje da sama ili zajedno s drugima priprema kaznena djela navedena u članku 21. ovoga Zakona kod kojih razrada plana djelovanja i stupanj njihove povezanosti upućuje na ozbiljnu opasnost po javni poredak osim mjera iz članka 180. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku, odrediti i mjere pružanja simuliranih poslovnih usluga ili sklapanja simuliranih pravnih poslova ako redarstvene vlasti na drugi način to kazneno djelo ne mogu otkriti, spriječiti ili dokazati ili bi to bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama.

(2) Pisani obrazloženi nalog kojim se mjera određuje ... može se tri mjeseca nakon njegova donošenja produljiti za isti rok ako to opravdavaju okolnosti za koje se naknadno saznalo.

(3) Odluku o [produljenju] donosi vijeće iz članka 20. stavka 2. Zakona o kaznenom postupku [tročlano vijeće županijskog suda], posebice vodeći računa o tome da li ostvareni cilj određene mjere odgovara stupnju ograničenja osobnih prava građana ili bi se isti rezultati mogli dobiti drugim, blažim izvidnim radnjama i mjerama.“

Članak 42.

„(1) Mjere iz članka 41. ovoga Zakona izvršavaju redarstvene vlasti. O tijeku izvršenja redarstvene vlasti sačinjavaju dnevna izvješća i dokumentaciju tehničkog zapisa koju dostavljaju istražnom sucu i Ravnatelju [USKOK-a] na njegov zahtjev.

(2) Po isteku mjere redarstvene vlasti sastavljaju posebno izvješće za Ured i istražnog suca u kojem navode:

1. vremenski početak i završetak mjere,
2. broj i opis djelatnosti službenih osoba koje su mjeru provele,
3. vrstu i broj tehničkih sredstava koja su primijenjena,
4. broj i identitet osoba obuhvaćenih mjerom,
5. vrstu kaznenih djela iz članka 21. stavka 1. ovoga Zakona čije je počinjenje spriječeno uporabom mjere,
6. sažetu prosudbu pitanja u kojoj je mjeri primjena mjere doprinijela njezinom cilju ili taj cilj nije ostvaren.

...

(8) U kaznenom postupku ne mogu se odluke utemeljiti na podacima prikupljenim mjerama poduzetim suprotno odredbama stavka 1., 2., 4. i 5. ovoga članka.“

31. Mjerodavni dio presude Vrhovnog suda Kž-US 84/16-4 od 11. srpnja 2016. glasi:

„...“

U odnosu na tvrdnju optuženih ... da su njihovi razgovori zabilježeni iako nalog istražnog suca o provođenju [tajnog nadzora] uopće nije bio izdan prema njima, već prema [drugoj osobi] i to za potpuno drugu kriminalnu aktivnost ..., valja istaći da prvostupanjski sud daje valjanu raščlambu zakonitog korištenja tzv. slučajnog nalaza iz čl. 182. st. 4 ZKP/97, za razliku od odredbe čl. 182. st. 6. ZKP/97 koja određuje kada se prikupljeni dokazi kao rezultat provođenja ovih mjera ima smatrati nezakonitim dokazom. [Potonja je odredba jedino primjenjiva] ako bi dokazi bili prikupljeni provođenjem [tajnog nadzora] bez naloga istražnog suca ili je postupljeno protiv odredbi iz članka 180. i članka 182. stavka 2. ... ZKP/97. ...

Upravo o ovakvom postupanju s tzv. slučajnim nalazom kada se radi o osobama za koje nije bio izdan nalog [za tajni nadzor], a našle su se u krugu kriminalne aktivnosti [koja predstavlja] kazneno djelo iz čl. 181. ZKP/97 zajedno sa osobom prema kojoj je nalog bio izdan ..., Vrhovni sud Republike Hrvatske izrazio je svoje stajalište u više svojih odluka (IV Kž109/97; I Kž-411/03; I Kž-US-59/14 i druge) da se tako prikupljeni dokazi ne smatraju nezakonitim dokazima i dopušteno je njihovo korištenje u kaznenom postupku ...“

32. Ostalo mjerodavno domaće pravo i praksa i međunarodni materijali u pogledu provođenja mjera tajnog nadzora izloženi su u predmetu *Dragojević protiv Hrvatske* (br. 68955/11, stavci 52. - 66., 15. siječnja 2015.).

33. Mjerodavno domaće pravo koje se odnosi na dostavljanje obrazloženih podnesaka Državnog odvjetništva u tijeku žalbenog postupka obrani i nazočnost podnositelja na sjednici žalbenog vijeća izloženo je u predmetima *Zahirović protiv Hrvatske* (br. 58590/11, stavci 23. i 25., 25. travnja 2013.) i *Lonić protiv Hrvatske* (br. 8067/12, stavci 36. i 37., 4. prosinca 2014.).

PRAVO

I. SPAJANJE ZAHTJEVA

34. S obzirom na sličnu činjeničnu i pravnu pozadinu, Sud je odlučio spojiti četiri zahtjeva na temelju pravila 42. stavka 1. Poslovnika Suda.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

35. Podnositelji zahtjeva prigovorili su da su bili podvrgnuti mjerama tajnog nadzora u suprotnosti s jamstvima članka 8. Konvencije, koji glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.“

2. Javna se vlast neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala kao i radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Dopuštenost

36. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrđenje stranaka

37. Podnositelji zahtjeva tvrdili su da je tajni nadzor koji se provodio u odnosu na njih bio nezakonit jer se nije temeljio na propisno obrazloženim nalogima istražnog suca. Također su tvrdili da domaće vlasti nisu dokazale da je miješanje u njihovo pravo na poštovanje njihova privatnog života i dopisivanja bilo opravdano i nužno, kako je propisano na temelju članka 8. Konvencije.

38. Podnositelji zahtjeva nadalje su tvrdili da su se nalozi za tajni nadzor protiv njih (osim prvog naloga izdanog protiv četvrtog podnositelja zahtjeva) temeljili na Zakonu o kaznenom postupku, a ne na posebnom zakonu koji se odnosi na organizirani kriminal (Zakon o USKOK-u). Potonjim je zakonom predviđen stroži postupak nadzora nad izvršenjem naloga za tajni nadzor jer se od policije zahtijevalo da svakodnevno podnosi izvješća istražnom sucu, što se nije činilo u njihovom predmetu. Sukladno članku 42. stavku 8. Zakona o USKOK-u, odluke u kaznenom postupku protiv njih nisu se mogle temeljiti na tako pribavljenim informacijama.

39. Drugi i treći podnositelj zahtjeva prigovorili su i zbog tajnog nadzora koji se provodio u inozemstvu bez podnošenja zahtjeva za međunarodnu pravnu pomoć u kaznenim stvarima te zbog činjenice da su rezultati tajnog nadzora određenog protiv trećih strana korišteni u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih.

40. Vlada je prihvatila da je došlo do miješanja u prava podnositelja zahtjeva na temelju članka 8. Konvencije. Međutim, smatrala je da je takvo miješanje bilo zakonito i opravdano. Upućujući na zaključke Suda u predmetu *Dragojević* (gore citiran), Vlada je tvrdila da su nalozi istražnog suca sadržavali detaljno obrazloženje o postojanju „osnova sumnje“ u počinjenje kaznenog djela, kao i obrazloženje zašto se učinkoviti izvidi ne bi mogli ostvariti na bilo koji drugi način. To je miješanje težilo legitimnom cilju istrage i kaznenog progona zločina trgovine drogom te je bilo razmjerno okolnostima, težini dotičnog kaznenog djela i kaznenim aktivnostima podnositelja zahtjeva.

41. U pogledu prigovora o postupku nadzora nad izvršenjem naloga za tajni nadzor, Vlada je ustvrdila da su svi prigovori podnositelja zahtjeva u tom pogledu bili detaljno razmotreni od strane domaćih sudova, čija objašnjenja nisu bila ni nelogična ni proizvoljna. U pogledu prigovora drugog i trećeg podnositelja zahtjeva da su rezultati tajnog nadzora određenog protiv trećih strana korišteni u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih, Vlada se pozvala na dobro utvrđenu praksu domaćih sudova u tom pogledu, prema kojoj je, u određenim uvjetima, bilo dopušteno korištenje tako pribavljenih dokaza u kaznenom postupku (vidi stavak 31. ove presude).

2. Ocjena Suda

42. Sud upućuje na opća načela upotrebe mjera tajnog nadzora izložena u presudi *Dragojević* (gore citirana, stavci 78. - 84., 86. - 89.; vidi također *Bašić protiv Hrvatske*, br. 22251/13, stavak 32., 25. listopada 2016., i *Matanović protiv Hrvatske*, br. 2742/12, stavak 112., 4. travnja 2017.). Primjećuje da nije sporno između stranaka da je prisluškivanje telefona podnositelja zahtjeva i tajno praćenje prvog i četvrtog podnositelja predstavljalo miješanje u njihovo pravo na poštovanje „privatnog života“ i „dopisivanja“ zajamčeno člankom 8. Konvencije (vidi stavak 40. ove presude). Sud mora ocijeniti je li miješanje bilo „u skladu sa zakonom“ i „nužno“.

(a) Jesu li nalozi za tajni nadzor bili odgovarajuće obrazloženi

43. U pogledu prigovora podnositelja zahtjeva da nalozi za tajni nadzor protiv njih nisu bili propisno obrazloženi (vidi stavak 37. ove presude), Sud je u predmetu *Dragojević* (gore citiran, stavci 90. - 101.) utvrdio da nedostatak obrazloženja naloga istražnog suca, zajedno s praksom domaćih sudova da zaobilaze taj nedostatak obrazloženja retroaktivnim opravdavanjem upotrebe tajnog nadzora, nije bio u skladu s mjerodavnim domaćim pravom te u praksi nije osigurao odgovarajuće mjere zaštite od moguće zlouporabe. Sud je stoga smatrao da takva praksa nije u skladu s pretpostavkom zakonitosti niti je dovoljna da ograniči miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje njegova privatnog života i dopisivanja na ono što je „nužno u demokratskom društvu“ (vidi također gore citirani predmet *Bašić*, stavci 33. - 34., i gore citirani predmet *Matanović*, stavak 114.).

44. Zadaća Suda je ispitati sljedeće naloge izdane u ovom predmetu: nalog izdan 4. svibnja 2007. godine za provođenje tajnog nadzora u odnosu na četvrtog podnositelja zahtjeva (vidi stavak 7. ove presude); naloge izdane 1. i 15. lipnja 2007. godine za provođenje tajnog nadzora u odnosu na prvog i četvrtog podnositelja zahtjeva (vidi stavke 8. i 9. ove presude); i nalog od 2. srpnja 2007. godine kojim se produljuje nalog za tajni nadzor od 4. svibnja 2007. godine u odnosu na četvrtog podnositelja zahtjeva (vidi stavak 11. ove presude).

45. U pogledu naloga za tajni nadzor izdanog 4. svibnja 2007. godine u odnosu na četvrtog podnositelja zahtjeva (vidi stavak 7. ove presude) i nalog od 2. srpnja 2007. godine kojim se produljuje nalog za tajni nadzor od 4. svibnja 2007. godine za još dva mjeseca (vidi stavak 11. ove presude), Sud napominje da su se, kao i u predmetu *Dragojević*, ti nalozi u biti temeljili na tvrdnji da postoji zahtjev nadležnog tužitelja za upotrebom tajnog nadzora i zakonskom izrazu da se „izvidi ne mogu provesti na drugačiji način“. Međutim, ti nalozi nisu sadržavali odgovarajuća obrazloženja o posebnim okolnostima predmeta, a posebice razloge zašto se istraga ne može provesti drugim, manje nametljivim sredstvima (vidi također *Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], br. 47143/06, stavak 260., ECHR 2015).

46. Sud stoga utvrđuje da su ista razmatranja koja su se pojavila u predmetu *Dragojević* primjenjiva na ovu situaciju.

47. Stoga je došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na četvrtog podnositelja zahtjeva u tom pogledu.

48. U pogledu naloga za tajni nadzor izdanih protiv prvog i četvrtog podnositelja zahtjeva 1. i 15. lipnja 2007. godine (vidi stavke 8. i 9. ove presude), Sud prvo napominje da je, iako ti nalozi nisu izdani u odnosu na drugog i trećeg podnositelja zahtjeva, njihova provedba dovela do presretanja i snimanja telefonskih razgovora tih podnositelja zahtjeva (vidi stavak 10. ove presude), a time i do korištenja tako pribavljenih dokaza u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih. Ocjena prigovora u stavcima 49. - 61. u nastavku stoga se odnosi i na drugog i trećeg podnositelja zahtjeva (vidi *Lambert protiv Francuske*, 24. kolovoza 1998., stavak 21., *Izješća o presudama i odlukama 1998-V*).

49. Sud primjećuje da u ovom predmetu, za razliku od predmeta *Dragojević*, *Bašić*, i *Matanović*, nalog istražnog suca od 1. lipnja 2007. nije sadržavao samo zakonski izraz da se „izvidi ne mogu provesti na drugačiji način ili da bi to bilo izrazito teško“. Taj je nalog sadržavao obrazloženja koja su se temeljila na konkretnim činjenicama predmeta i posebnim okolnostima koje ukazuju na osnovanu sumnju da su prvi i četvrti podnositelj zahtjeva počinili kazneno djelo i da se istraga ne može provesti drugim, manje nametljivim sredstvima (vidi stavak 8. ove presude i usporedi *Ringwald protiv Hrvatske* (odl.), br. 14590/15 i 25405/15, stavak 34., 22. siječnja 2019.). Isto tako, nalog istražnog suca od 15. lipnja 2007. godine sadržavao je obrazloženje koje se temeljilo na konkretnim činjenicama predmeta za obustavljanje mjera nadzora u odnosu na prethodne telefonske brojeve prvog podnositelja zahtjeva i uključivanje novih telefonskih brojeva, kao i razloge zašto se izvidi nisu mogli provesti drugim, manje nametljivim sredstvima (vidi stavak 9. ove presude).

50. Sud stoga utvrđuje da nije došlo do povrede u odnosu na podnositelje zahtjeva u tom pogledu.

(b) Jesu li domaće vlasti primijenile ispravno zakonodavstvo pri provedbi mjera tajnog nadzora

51. U pogledu prigovora podnositelja zahtjeva da su domaće vlasti primijenile opće odredbe pri provedbi mjera u njihovom predmetu umjesto posebnog zakona kojim se zahtjeva stroži sudski nadzor nad provedbom tih mjera (vidi stavak 38. ove presude), Sud napominje da se prigovor odnosi na naloge za tajni nadzor izdane i produljene na temelju zahtjeva USKOK-a 1. i 15. lipnja i 2. srpnja 2007. godine (vidi stavke 8. - 11. ove presude).

52. Stoga je središnje pitanje o kojem Sud odlučuje je li mjerodavno domaće pravo, uključujući način na koji su ga tumačili domaći sudovi, dovoljno jasno navelo opseg i način ostvarivanja diskrecije dodijeljene tijelima javne vlasti, te posebice je li domaći sustav tajnog nadzora, na način na koji ga primjenjuju domaće vlasti, omogućio odgovarajuće mjere zaštite od moguće zlouporabe. Budući da je postojanje odgovarajućih mjera zaštite protiv zlouporabe pitanje koje je usko vezano s pitanjem je li u ovom predmetu poštovan test „nužnosti“, Sud će ispitati i uvjet da miješanje mora biti „u skladu sa zakonom“ i uvjet da mora biti „nužno“ (vidi gore citirani predmet *Dragojević*, stavak 89., s daljnjim referencama).

53. Sud napominje da je prema domaćem pravu upotreba mjera tajnog nadzora regulirana Zakonom o kaznenom postupku i Zakonom o USKOK-u, koji je *lex specialis* o tom pitanju.

54. Sud primjećuje da, iako su ta dva pravna instrumenta u određenoj mjeri identična, Zakonom o USKOK-u propisani su stroži kriteriji za odobravanje, produljenje i nadziranje provedbe mjera tajnog nadzora.

Konkretno, Zakonom o USKOK-u predviđena je mogućnost primjene dodatnih mjera uz one iz članka 180. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku (pružanje simuliranih poslovnih usluga ili sklapanje simuliranih pravnih poslova, vidi stavak 30. ove presude, članak 41. stavak 1.).

Prema Zakonu o kaznenom postupku, mjere se mogu odobriti na početno razdoblje od četiri mjeseca (vidi stavak 32. ove presude, članak 182. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku), dok se prema Zakonu o USKOK-u mogu odobriti na početno razdoblje od tri mjeseca (vidi stavak 30. ove presude, članak 41. stavci 2. i 3.).

Prema Zakonu o kaznenom postupku, istražni sudac nadležan je za produljenje te mjere, a tročlano vijeće županijskog suda ima nadležnost za produljenje mjere samo u slučaju neslaganja između istražnog suca i državnog odvjetnika, dok prema Zakonu o USKOK-u samo izvanraspravno vijeće županijskog suda ima nadležnost to učiniti (*ibid.*).

Prema Zakonu o kaznenom postupku, mjera se može produljiti na temelju zahtjeva nadležnog tužitelja, dok je prema Zakonu o USKOK-u potrebno ispunjenje dodatnog uvjeta – da okolnosti za koje se naknadno saznalo opravdavaju to produljenje (*ibid.*).

Prema Zakonu o kaznenom postupku, policija je dužna dostavljati istražnom sucu ili Državnom odvjetništvu dnevna izvješća i drugu relevantnu

dokumentaciju samo na temelju posebnih zahtjeva tih osoba (vidi stavak 32. ove presude, članak 182.a, stavak 1. Zakona o kaznenom postupku). Prema Zakonu o USKOK-u, takva obveza prema istražnom sucu postoji neovisno o takvim zahtjevima (vidi stavak 30. ove presude, članak 42. stavak 1.).

Zakonom o USKOK-u izričito je predviđeno da se odluke u kaznenom postupku ne mogu temeljiti na informacijama prikupljenim kršenjem obveze podnošenja dnevnih izvješća istražnom sucu (vidi stavak 30. ove presude, članak 42. stavak 8.). Zakon o kaznenom postupku ne sadrži takvu odredbu.

55. Sud primjećuje da su, razmatrajući tvrdnje podnositelja zahtjeva, domaći sudovi objasnili da se nije otvorilo nikakvo pitanje u pogledu činjenice da su se mjere tajnog nadzora protiv njih temeljile na Zakonu o kaznenom postupku umjesto Zakona o USKOK-u (vidi stavke 16. i 24. ove presude) jer se mjere tajnog nadzora na temelju članka 180. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku mogu odrediti za kaznena djela u nadležnosti USKOK-a, kao što je trgovina drogom na temelju članka 173. stavka 3. Kaznenog zakona, za koju su podnositelji zahtjeva bili osumnjičeni (vidi stavak 30. ove presude, članak 41. stavak 1. Zakona o USKOK-u).

56. Domaći sudovi nadalje su presudili da činjenica da policija nije svakodnevno dostavljala izvješća i dokumentaciju vezanu uz tehničke snimke istražnom sucu nije nalog ni tako prikupljene dokaze činila nezakunitima jer je izvješće bilo podneseno nakon provođenja mjera (vidi stavke 16. i 24. ove presude). Vlada je ponovila potonje tvrdnje pred Sudom (vidi stavak 41. ove presude).

57. U načelu, nije na Sudu da se miješa u pravo domaćih sudova da odrede postupak za provedbu mjera tajnog nadzora. Tumačenje i primjena domaćeg prava u prvom je redu zadatak domaćih vlasti, konkretno sudova, čak i u područjima u kojima se Konvencija odnosi na pravila iz područja tog prava budući da su domaće vlasti, po prirodi stvari, posebno kvalificirane za rješavanje pitanja koja nastaju s tim u vezi (vidi *Brežec protiv Hrvatske*, br. 7177/10, stavak 42., 18. srpnja 2013.).

58. Prema mišljenju Suda, obrazloženje domaćih sudova da se mjere tajnog nadzora na temelju članka 180. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku – kao što su prislušivanje telefona i tajno praćenje osoba u vezi s kaznenim djelima u nadležnosti USKOK-a – mogu provoditi na temelju Zakona o kaznenom postupku ne čini se proizvoljnim ili očigledno nerazumnim.

59. Mjerodavnim domaćim pravom predviđeno je da se posebne odredbe USKOK-a primjenjuju kad god drugačije reguliraju neko pitanje od Zakona o kaznenom postupku (vidi stavak 30. članak 22. Zakona o USKOK-u i stavak 31. ove presude). U pogledu kaznenih djela u nadležnosti USKOK-a, to ne vrijedi u odnosu na mjere tajnog nadzora na temelju članka 180. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku. To su objasnili domaći sudovi (vidi stavke 16., 19., 24. i 26. ove presude).

60. U ovim okolnostima, Sud utvrđuje da je u mjerodavnom domaćem pravu, kako su ga tumačili i primjenjivali nadležni sudovi u ovom predmetu,

osigurana razumna jasnoća u pogledu opsega i načina na koji je ostvarena diskrecijska ovlast dodijeljena tijelima javne vlasti, te da su u praksi osigurane odgovarajuće mjere zaštite od moguće zlouporabe. U skladu s tim, dokazano je da je postupak za određivanje i nadziranje provođenja mjera presretanja telefonske komunikacije podnositelja zahtjeva i tajnog praćenja prvog i četvrtog podnositelja zahtjeva bio u skladu s pretpostavkama zakonitosti, te je na odgovarajući način ograničio miješanje u pravo podnositelja na poštovanje njihova privatnog života i dopisivanja na ono što je bilo „nužno u demokratskom društvu“.

61. Sud stoga zaključuje da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na podnositelje zahtjeva u pogledu činjenice da su pri provedbi mjera tajnog nadzora od 1. i 15. lipnja i 2. srpnja 2007. godine domaće vlasti primijenile Zakon o kaznenom postupku (vidi stavke 8. - 11. ove presude).

(c) Je li tajni nadzor koji se provodio u odnosu na drugog i trećeg podnositelja zahtjeva bio zakonit

62. Sudu preostaje razmotriti prigovor drugog i trećeg podnositelja zahtjeva da je tajni nadzor, koji se, dok su bili u inozemstvu, provodio bez podnošenja zahtjeva za međunarodnu pravnu pomoć u kaznenim stvarima, bio nezakonit te da su rezultati tajnog nadzora određenog protiv trećih strana korišteni u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih (vidi stavak 39. ove presude).

63. Sud napominje da u gore citiranom predmetu *Lambert* nije utvrdio povredu članka 8. Konvencije na temelju činjenice da su telefonski razgovori podnositelja zahtjeva presretani na temelju mjera tajnog nadzora koje su određene u odnosu na drugu osobu, a ne njega. Umjesto toga, utvrdio je povredu članka 8. jer u tom predmetu podnositelj zahtjeva nije uživao učinkovitu zaštitu nacionalnog prava kojom bi se moglo ograničiti predmetno miješanje na ono što je bilo „nužno u demokratskom društvu“ budući da nije mogao osporiti prisluškivanje telefona kojem je bio podvrgnut (ibid, stavci 21. - 41.).

64. U ovom predmetu, Sud je već utvrdio da su mjere tajnog nadzora određene u odnosu na prvog podnositelja zahtjeva, tijekom kojih su presretani telefonski razgovori drugog i trećeg podnositelja zahtjeva, bile „u skladu sa zakonom“ i „nužne“ u smislu članka 8. Konvencije (vidi stavke 48. - 61. ove presude).

65. Nadalje, za razliku od predmeta *Lambert*, u ovom su predmetu drugi i treći podnositelj zahtjeva mogli učinkovito osporavati prisluškivanje telefona kojem su bili podvrgnuti. Štoviše, domaći sudovi nisu odbili prigovore koje su iznosili tijekom kaznenog postupka zbog činjenice da nisu imali temelj za osporavanje zakonitosti i nužnosti mjera tajnog nadzora određenih protiv trećih strana, a ne njih (vidi, *a contrario*, gore citirani predmet *Lambert*, stavak 14.). Njihovi prigovori – da nalozi za tajni nadzor nisu bili dostatno obrazloženi; da je postupak nadzora nad izvršenjem tih

naloga bio nezakonit; i da nalozi nisu bili izdani u odnosu na njih te su se u Nizozemskoj provodili protiv njih bez podnošenja zahtjeva za međunarodnu pomoć – ispitani su od strane domaćih sudova, koji su smatrali da su prigovori neosnovani (vidi stavke 16., 19., 24. i 26. ove presude).

66. Sud napominje da hrvatske vlasti nikada nisu izdale nalog za tajni nadzor u odnosu na drugog i trećeg podnositelja zahtjeva u Nizozemskoj (vidi stavak 24. ove presude). Njihovi su telefonski razgovori bili presretani i snimani na temelju naloga za tajni nadzor koji su zakonito izdani protiv prvog podnositelja zahtjeva, s kojim su kontaktirali. Budući da su sudjelovali u kriminalnim aktivnostima prvog podnositelja zahtjeva, koji je bio pod tajnim nadzorom, odnosno aktivnostima koje su predstavljale kazneno djelo propisano člankom 181. Zakona o kaznenom postupku, domaći sudovi smatrali su da se tako pribavljeni dokazi mogu koristiti u kaznenom postupku protiv njih (vidi stavak 24. ove presude). Taj zaključak temelji se na mjerodavnom domaćem pravu i sudskoj praksi u pogledu takozvanog „slučajnog nalaza“ (vidi stavke 29., 31. i 32. ove presude).

67. U gore navedenim okolnostima, prigovor drugog i trećeg podnositelja zahtjeva zbog tajnog nadzora koji se provodio u inozemstvu bez podnošenja zahtjeva za međunarodnu pravnu pomoć u kaznenim stvarima te zbog korištenja rezultata tajnog nadzora određenog protiv trećih strana u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih mora se odbiti.

68. Prema tome, Sud utvrđuje da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na drugog i trećeg podnositelja zahtjeva u tom pogledu.

(d) Zaključak

69. Sud utvrđuje da je došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na četvrtog podnositelja zahtjeva u pogledu naloga za tajni nadzor izdanog 4. svibnja 2007. i produljenog 2. srpnja 2007. zbog nedostatka odgovarajućeg obrazloženja. Utvrđuje da nije došlo do povrede tog članka u odnosu na podnositelje zahtjeva u pogledu njihovih preostalih prigovora o mjerama tajnog nadzora.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. I STAVKA 3. TOČAKA (c) I (d) KONVENCIJE

70. Podnositelji zahtjeva prigovorili su da nisu imali pošteno suđenje. Konkretno su naveli:

(i) da su dokazi nezakonito pribavljeni tajnim nadzorom korišteni u kaznenom postupku protiv njih (sva četiri podnositelja);

(ii) da je načelo jednakosti stranaka u postupku povrijeđeno jer podnesak Državnog odvjetništva Republike Hrvatske Vrhovnom sudu nije dostavljen obrani (prvi, drugi i treći podnositelj);

(iii) da prvom podnositelju zahtjeva nije bilo dopušteno prisustvovati sjednici žalbenog vijeća;

(iv) da domaći sudovi nisu pozvali dva svjedoka obrane (četvrti podnositelj).

71. Pozvali su se na članak 6. stavak 1. i stavak 3. točke (c) i (d) Konvencije, koji u mjerodavnom dijelu glasi:

„1. ... u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega...svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično... ispita njegov slučaj....

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

...

(c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde;

(d) da ispituje ili daje ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe ...

...“

A. Navodno korištenje dokaza pribavljenih nezakonitim tajnim nadzorom

1. Tvrdnje stranaka

72. Vlada je istaknula da je podnositeljima zahtjeva pružena odgovarajuća prilika da ospore dokaze o kojima je riječ i da se usprotive korištenju istih u postupku, kao i da zatraže izvođenje daljnjih dokaza na raspravi. Prema mišljenju Vlade, sve su njihove tvrdnje u tom pogledu propisno ispitane i razmotrene od strane domaćih sudova, uključujući Vrhovni sud i Ustavni sud Republike Hrvatske. Štoviše, Vlada je smatrala da, iako su osporeni dokazi bili važni za osudu podnositelja zahtjeva, bili su i sukladni ostalim dokazima protiv njih.

73. Podnositelji zahtjeva tvrdili su da se njihova osuđujuća presuda temeljila isključivo na dokazima pribavljenima nezakonitim i neopravdanim tajnim nadzorom. Nadzor se temeljio na Zakonu o kaznenom postupku, a ne na posebnom zakonu koji se odnosi na organizirani kriminal, a kojim se zahtjeva stroži sudski nadzor nad provedbom tog nadzora. Tako pribavljene informacije nisu se smjele koristiti u kaznenom postupku protiv njih. Drugi i treći podnositelj zahtjeva otvorili su i pitanje u pogledu zakonitosti tajnog nadzora koji se provodio u inozemstvu bez podnošenja zahtjeva za međunarodnu pravnu pomoć u kaznenim stvarima te mogućnosti korištenja rezultata tajnog nadzora određenog protiv treće strane, a ne njih, u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih.

74. Prema mišljenju podnositelja, pozivanje domaćih sudova na te dokaze nije bilo popraćeno odgovarajućim postupovnim jamstvima koja jamče poštenost postupka. Domaći sudovi nikada nisu propisno razmotrili njihove sumnje u točnost snimaka.

2. Ocjena Suda

75. Opća načela za ocjenu Suda toga je li korištenje dokaza pribavljenih tajnim nadzorom u suprotnosti s pretpostavkama poštenog suđenja na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije izložena su u predmetu *Dragojević* (gore citiran, stavci 127. - 130.).

76. S tim u vezi, Sud ponavlja da njegova uloga nije da utvrdi načelno može li se određena vrsta dokaza – primjerice, nezakonito pribavljeni dokazi – smatrati dopuštenom niti je li podnositelj zahtjeva kriv ili nije. Pitanje na koje treba odgovoriti jest je li postupak u cjelini, uključujući način na koji su dokazi pribavljeni, bio pravičan (ibid., stavak 128.).

77. Sud nije utvrdio povredu članka 8. Konvencije u odnosu na podnositelje zahtjeva u pogledu mjera tajnog nadzora od 1. i 15. lipnja 2007. (vidi stavke 48. - 68. ove presude). To podrazumijeva da predmetne mjere tajnog nadzora i njima pribavljeni dokazi nisu bili nezakoniti jer je uvjet da se svako miješanje u prava podnositelja zahtjeva zaštićena člankom 8. mora temeljiti na zakonu svojstven jamstvima tog članka. Sud nadalje utvrđuje da navodi podnositelja u tom pogledu ne upućuju na postojanje povrede jamstava poštenog suđenja u smislu članka 6. stavka 1. Konvencije (vidi gore citirani predmet *Ringwald*, stavak 41.).

78. Iz toga proizlazi da je ovaj dio zahtjeva očigledno neosnovan i mora se odbaciti u skladu s člankom 35. stavkom 3. točkom (a) i stavkom 4. Konvencije.

79. Sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 8. Konvencije protiv četvrtog podnositelja zahtjeva u pogledu naloga za tajni nadzor izdanog 4. svibnja 2007. i produljenog 2. srpnja 2007. (vidi stavke 45. - 47. ove presude).

80. Prvo pitanje koje je potrebno ispitati u tom kontekstu jest je li četvrtom podnositelju zahtjeva pružena prilika da osporava vjerodostojnost dokaza i usprotivi se njihovom korištenju. S tim u vezi, Sud napominje da je četvrtom podnositelju zahtjeva pružena takva prilika i da ju je učinkovito iskoristio tijekom postupka u svojim žalbama (vidi stavke 14. - 16. i 20. ove presude) i u svojoj ustavnoj tužbi (vidi stavak 25. ove presude). Domaći su sudovi ispitali osnovanost tvrdnji četvrtog podnositelja zahtjeva te su obrazložili svoje odluke (vidi stavke 15., 16., 19., 24. i 26. ove presude). Činjenica da četvrti podnositelj nije bio uspješan na svakom koraku ne mijenja činjenicu da je imao učinkovitu mogućnost osporiti dokaze i usprotiviti se njihovom korištenju (vidi *Schenk protiv Švicarske*, 12. srpnja 1988., stavak 47., Serija A br. 140, i *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 35394/97, stavak 38., ECHR 2000-V).

81. U pogledu kvalitete predmetnih dokaza, što je još jedan element za razmatranje Suda, Sud napominje da se glavni prigovor četvrtog podnositelja zahtjeva zbog korištenja dokaza pribavljenih tajnim nadzorom odnosio na formalno korištenje takvih informacija kao dokaza tijekom postupka. Sve sumnje obrane u točnost snimaka propisno su ispitane i razmotrene od strane raspravnog suda (vidi stavak 19. ove presude). Te je zaključke ispitao i

potvrdio i Vrhovni sud Republike Hrvatske, koji je smatrao da je raspravni sud ispravno utvrdio sve relevantne okolnosti predmeta (vidi stavak 24. ove presude).

82. S obzirom na to da je u prvom redu na domaćim sudovima da odluče o dopuštenosti dokaza, o njihovoj važnosti i težini koju im je potrebno dati u donošenju presude (vidi, među mnogim drugim izvorima, *Fomin protiv Moldavije*, br. 36755/06, stavak 30., 11. listopada 2011.), Sud ne nalazi ništa što bi dovelo u sumnju pouzdanost i točnost predmetnih dokaza.

83. Konačno, u pogledu važnosti spornih dokaza za osudu četvrtog podnositelja zahtjeva, Sud napominje da je osporeni materijal bio odlučujući dokaz na temelju kojeg je pokrenut kazneni postupak protiv njega te da je isto tako bio od odlučujuće važnosti za njegovu osudu (vidi stavak 19. ove presude). Međutim, taj element nije odlučujući čimbenik u ocjeni Suda o poštenosti postupka u cjelini (vidi gore citirani predmet *Khan*, stavak 37.). Sud ponavlja da će relevantnost postojanja drugih dokaza, osim dokaza koji se osporavaju, ovisiti o okolnostima pojedinog predmeta. U ovim okolnostima, kada je sadržaj snimaka predstavljao točne i pouzdane dokaze, potreba za daljnjim dokazima bila je u skladu s time slabija (vidi *Prade protiv Njemačke*, br. 7215/10, stavak 40., 3. ožujka 2016.).

84. S obzirom na prethodno navedeno, Sud smatra da ne postoji ništa što bi potkrijepilo tvrdnju da prava obrane četvrtog podnositelja nisu propisno poštovana u pogledu izvedenih dokaza ili da je njihova ocjena od strane domaćih sudova bila proizvoljna (vidi *Bykov protiv Rusije* [VV], br. 4378/02, stavak 98., 10. ožujka 2009.). Zaključno, Sud utvrđuje da korištenjem spornih snimki kao dokaza nije kao takvim četvrtom podnositelju uskraćeno pošteno suđenje.

85. Iz toga proizlazi da je i ovaj prigovor očigledno neosnovan i mora se odbaciti u skladu s člankom 35. stavkom 3. točkom (a) i stavkom 4. Konvencije.

B. Navodna povreda načela jednakosti stranaka u postupku u pogledu podneska Državnog odvjetništva Republike Hrvatske

1. Dopuštenost

86. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

2. Osnovanost

(a) Tvrđnje stranaka

87. Prvi, drugi i treći podnositelj zahtjeva ustvrdili su da podnesak tužiteljstva od 21. rujna 2009. godine Vrhovnom sudu nikada nije dostavljen

obrani. Na sjednici žalbenog vijeća njihovi su odvjetnici saznali za postojanje podneska, ali nisu saznali i njegov sadržaj. U svakom slučaju, nije bilo dovoljno da njihovi odvjetnici budu upoznati s njim; sami podnositelji zahtjeva trebali su s njim biti upoznati jer su oni morali uputiti svoje odvjetnike o tome koje radnje trebaju poduzeti u tom pogledu.

88. Podnositelji zahtjeva nisu osobno prisustvovali sjednici te je bilo besmisleno tražiti odgodu sjednice jer je Vrhovni sud bio svjestan predmetnog podneska tužiteljstva i ipak je smatrao da nazočnost podnositelja nije svrhovita te da se neće osigurati.

89. U pogledu izjave u zapisniku sa sjednice žalbenog vijeća da stranke nisu imale nikakvih prigovora, podnositelji zahtjeva tvrdili su da zapisnik nije bio pročitan strankama i da ga oni nisu potpisali.

90. Vlada je ustvrdila da je obrana bila svjesna postojanja podneska tužiteljstva od 21. rujna 2009. godine; odvjetnici podnositelja zahtjeva saznali su za njegovo postojanje na sjednici žalbenog vijeća kojoj su prisustvovali. Stoga su mogli zatražiti da se podnesak pročita tijekom sjednice ili zatražiti odgodu kako bi imali više vremena da ga ispitaju. Međutim, ništa od toga nisu učinili.

(b) Ocjena suda

91. U predmetima *Zahirović protiv Hrvatske*, (br. 58590/11, stavci 44. - 50., 25. travnja 2013.) i *Lonić protiv Hrvatske*, (br. 8067/12, stavci 83. - 86., 4. prosinca 2014.), Sud je, nakon detaljnog ispitivanja hrvatskog sustava žalbenog postupka, utvrdio povredu načela jednakosti stranaka u postupku i prava na kontradiktorni postupak na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije jer podnesak Državnog odvjetništva Republike Hrvatske Vrhovnom sudu nije bio dostavljen obrani. Presudio je da ne treba odlučiti je li propuštanje dostavljanja mjerodavnog dokumenta dovelo do predrasude protiv podnositelja; postojanje povrede zamislivo je čak i ako nema predrasude (vidi gore citirani predmet *Zahirović*, stavci 48. i 49., i gore citirani predmet *Lonić*, stavak 84.).

92. Do povrede je došlo u situaciji u kojoj, prema mjerodavnom domaćem pravu, sudovi nisu imali obvezu dostaviti mišljenje nadležnog državnog odvjetnika obrani (vidi stavak 33. ove presude, članak 373. Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine).

93. Sud napominje da je izmjenama i dopunama mjerodavnog domaćeg prava nakon presude *Zahirović* isključena mogućnost da nadležni državni odvjetnik podnese mišljenje nakon ispitivanja predmeta tijekom žalbenog postupka. Stoga su uklonjena pitanja nejednakosti između stranaka i nedostatka kontradiktornog postupka u tom pogledu (vidi stavak 33. ove presude, izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine od 15. prosinca 2013.). Međutim, u postupku kojem prigovaraju podnositelji zahtjeva, primjenjivalo se prethodno zakonodavstvo i praksa.

94. U ovom predmetu, iako priznaje da podnesak tužiteljstva nije dostavljen podnositeljima zahtjeva, Vlada je tvrdila da se poštovalo načelo kontradiktornosti postupka budući da su odvjetnici podnositelja zahtjeva saznali za podnesak tužiteljstva na sjednici žalbenog vijeća. Stoga su mogli zatražiti da se podnesak pročita ili da se sjednica odgodi, te su mogli odgovoriti na podnesak prije donošenja drugostupanjske presude (vidi, *a contrario*, gore citirani predmet *Zahirović*, stavak 41., i stavak 91. ove presude). Međutim, ništa od toga nisu učinili.

95. Sud nije uvjeren da bi ga tvrdnja Vlade trebala dovesti do drugačijeg zaključka od onoga u predmetu *Zahirović*.

96. Sud napominje da je na sjednici žalbenog vijeća održanoj 9. ožujka 2010. godine zamjenik državnog odvjetnika doista samo potvrdio prijedlog podnesen u obrazloženom mišljenju od 21. rujna 2009. godine (vidi stavke 23. - 24. ove presude). Odvjetnici podnositelja zahtjeva prisustvovali su sjednici te je obrana stoga saznala za postojanje podneska tužiteljstva u to vrijeme. Stoga se ovaj predmet razlikuje od predmeta u kojima podnositelji zahtjeva nisu imali nikakva saznanja o podnescima druge strane prije donošenja odluke (vidi, primjerice, *Brandstetter protiv Austrije*, 28. kolovoza 1991., stavak 67., Serija A br. 211; *Bulut protiv Austrije*, 22. veljače 1996., stavak 49., *Izješća* 1996-II; i *Josef Fischer protiv Austrije*, br. 33382/96, stavak 21., 17. siječnja 2002.).

97. Međutim, pitanje koje je potrebno ispitati jest je li u ovom predmetu obrani pružena učinkovita mogućnost da se upozna s podneskom tužiteljstva, kao i mogućnost da se očituje o njegovom sadržaju u odgovarajućem obliku i u primjerenom roku prije donošenja presude po žalbi. Ovdje je posebice dovedeno u pitanje povjerenje podnositelja zahtjeva u djelovanje kaznenog pravosuđa, koje se, *inter alia*, temelji na pretpostavci da će im se pružiti prilika da izraze svoje stavove o svakom dokumentu iz spisa koji se odnosi na njihovu žalbu protiv prvostupanjske presude.

98. Sud ponavlja da je na domaćim vlastima da osiguraju poštovanje načela kontradiktornosti postupka. Napominje da, prema mjerodavnom domaćem pravu primjenjivom u to vrijeme, nije postojala obveza dostavljanja mišljenja nadležnog državnog odvjetnika obrani. U ovom predmetu nije sporno da obrani nije dostavljen podnesak tužiteljstva od 21. rujna 2009. godine. Sud nadalje napominje da su se, prema mjerodavnom domaćem pravu primjenjivom u to vrijeme, optuženik i njegov branitelj pozivali na sjednicu žalbenog vijeća ako su to zatražili ili ako je vijeće smatralo da je njihova nazočnost korisna za razjašnjenje predmeta. Ako je optuženik bio u pritvoru i imao branitelja, njegova bi se nazočnost osigurala samo ako je vijeće to smatralo svrhovitim (vidi stavak 33. ove presude, članak 374. Zakona o kaznenom postupku iz 2007. godine). U ovom predmetu Vrhovni sud, koji je bio svjestan predmetnog podneska tužiteljstva, nije pozvao podnositelje zahtjeva na sjednicu, već samo njihove odvjetnike. Podnositelji zahtjeva bili

su u pritvoru, a sud nije smatrao svrhovitim pozvati ih na sjednicu (vidi stavak 22. ove presude).

99. Sud napominje da je predmetni podnesak tužiteljstva predstavljao obrazloženo mišljenje o osnovanosti žalbi podnositelja zahtjeva protiv prvostupanjske presude, čija je svrha očigledno bila utjecati na odluku Vrhovnog suda pozivanjem na odbijanje žalbi. Stoga, imajući u vidu prirodu pitanja o kojima je odlučivao Vrhovni sud, to jest, činjenična i pravna pitanja, podnositelji zahtjeva imali su jasan interes da dobiju primjerak pisanog podneska tužiteljstva (vidi gore citirani predmet *Zahirović*, stavak 47., i *Borgers protiv Belgije*, 30. listopada 1991., stavak 27., Serija A br. 214 B).

100. Sud smatra da je uvjetovanje saznanja da je tužiteljstvo podnijelo očitovanje u potpunosti prisutnošću obrane na sjednici žalbenog vijeća predstavljalo nametanje nerazmjernog tereta obrani i nije nužno jamčilo pravu priliku za davanje primjedbi na očitovanje. Drugim riječima, nije jamčilo bezuvjetno pravo obrane da ima saznanja o podnesku tužiteljstva u žalbenom postupku i da se o njemu očituje (vidi, *mutatis mutandis*, gore citirani predmet *Brandstetter*, stavak 67.; *Göç protiv Turske* [VV], br. 36590/97, stavak 57., ECHR 2002 V; i *Kliba protiv Hrvatske* [Odbor], br. 30375/16, stavak 26., 18. travnja 2019.).

101. S obzirom na ove zaključke, i imajući u vidu svoju sudsku praksu izloženu u predmetima *Zahirović* i *Lonić* (gore citirani), Sud utvrđuje da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije u odnosu na prvog, drugog i trećeg podnositelja zahtjeva.

C. Odsutnost prvog podnositelja zahtjeva sa sjednice žalbenog vijeća

1. Dopuštenost

102. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

2. Osnovanost

(a) Tvrđnje stranaka

103. Prvi podnositelj zahtjeva ustvrdio je da je njegova nazočnost na sjednici bila nužna jer je Vrhovni sud bio pozvan ispitati sve činjenične i pravne okolnosti predmeta. Štoviše, budući da je tužiteljstvo bilo pozvano na sjednicu, bio je stavljen u neravnopravan položaj u odnosu na protivnu stranku. Nadalje je tvrdio da u svojoj žalbi nije zatražio da osobno prisustvuje sjednici žalbenog vijeća jer je praksa domaćih sudova bila da optuženiku koji je u pritvoru u trenutku održavanja sjednice nije dopušteno prisustvovati sjednici. Takav bi zahtjev stoga bio bez ikakve svrhe.

104. Vlada je tvrdila da prvi podnositelj zahtjeva nikad nije zatražio da osobno prisustvuje sjednici žalbenog vijeća. U svojoj je žalbi samo zatražio da njegov odvjetnik bude pozvan, a taj je zahtjev Vrhovni sud odobrio. Štoviše, pitanja o kojima je Vrhovni sud trebao odlučivati bila su strogo pravne prirode te osobno prisustvovanje podnositelja zahtjeva nije bilo potrebno.

(b) Ocjena suda

105. U predmetima *Zahirović* (gore citiran, stavci 58. - 64.) i *Lonić* (gore citiran, stavci 94. - 102.), Sud je, nakon detaljnog ispitivanja hrvatskog sustava žalbenog postupka, utvrdio da, kada je žalbeni sud pozvan da potpuno procijeni krivnju ili nevinost podnositelja zahtjeva u pogledu optužbi protiv njega s obzirom ne samo na tvrdnje koje je predložio pred prvostupanjskim sudom, nego i na tvrdnje o navodnim propustima tog suda da utvrdi sve bitne činjenice i ispravno primijeni mjerodavna materijalna i postupovna pravila, onda je – kao stvar poštenosti – nazočnost podnositelja zahtjeva na sjednici žalbenog vijeća potrebna. Štoviše, u predmetu *Lonić* (gore citiran, stavak 100.), Sud je smatrao da je nebitno što je žalbu protiv prvostupanjske presude podnio samo podnositelj zahtjeva jer to nije utjecalo na temeljno pitanje postavljeno drugostupanjskom sudu, odnosno je li podnositelj zahtjeva kriv ili nevin, za čiji je odgovor bila potrebna nazočnost podnositelja na sjednici žalbenog vijeća kako bi se osiguralo pošteno suđenje.

106. U ovom predmetu, Sud napominje da je u svojoj žalbi prvi podnositelj zahtjeva osporio svoju osudu i kaznu i na činjeničnoj i na pravnoj osnovi (vidi stavak 20. ove presude). Stoga je Vrhovni sud bio pozvan da potpuno procijeni krivnju ili nevinost prvog podnositelja zahtjeva u pogledu optužbi protiv njega s obzirom ne samo na tvrdnje koje je predložio pred prvostupanjskim sudom, nego i na tvrdnje o navodnim propustima tog suda da utvrdi sve bitne činjenice i ispravno primijeni mjerodavna materijalna i postupovna pravila (vidi gore citirani predmet *Lonić*, stavak 99., usporedi *Abdulgadirov protiv Azerbajdžana*, br. 24510/06, stavak 42., 20. lipnja 2013., i *Kozlitić protiv Rusije*, br. 17092/04, stavak 63., 14. studenog 2013.; i, suprotno tome, *Fejde protiv Švedske*, 29. listopada 1991., stavak 33., Serija A br. 212-C, i *Hermi protiv Italije* [VV], br. 18114/02, stavak 85., ECHR 2006-XII). Međutim, suprotno zahtjevima gore navedene sudske prakse, Vrhovni sud odlučio je da nazočnost prvog podnositelja zahtjeva nije svrhovita (vidi stavke 22. i 23. ove presude).

107. Sud napominje da, za razliku od predmeta *Zahirović* i *Lonić*, prvi podnositelj zahtjeva u ovom predmetu nije zatražio da osobno prisustvuje sjednici, već samo da njegov odvjetnik bude pozvan, a taj je zahtjev odobren (vidi stavak 20. ove presude; vidi gore citirani predmet *Zahirović*, stavak 20., i gore citirani predmet *Lonić*, stavak 9.; vidi također *Arps protiv Hrvatske*, br. 23444/12, stavak 8., 25. listopada 2016.). Prvi podnositelj zahtjeva objasnio je da je to učinio jer, prema praksi domaćih sudova, optuženiku koji je u

pritvoru u trenutku održavanja sjednice nije bilo dopušteno prisustvovati sjednici (vidi stavak 103. ove presude).

108. Sud napominje da je, prema domaćem pravu na snazi u to vrijeme, ako je optuženik bio u pritvoru, predsjednik žalbenog vijeća mogao osigurati njegovu nazočnost samo ako je to smatrao svrhovitim (vidi stavak 33. ove presude; članak 374. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku). U ovom predmetu, nakon što je obavijestio stranke da će se održati sjednica žalbenog vijeća, Vrhovni je sud izričito naveo da se neće osigurati nazočnost optuženika, koji su bili u pritvoru i imali su odvjetnika, te da se neće izdavati nalog za njihovo dovođenje na sud (vidi stavak 22. ove presude). U takvim okolnostima, podnositelju zahtjeva ne može se predbaciti činjenica da nije zatražio da osobno prisustvuje sjednici. Doista, njegovo prisustvovanje sjednici nije odbijeno zato što nije podnio takav zahtjev, već zato što je Vrhovni sud smatrao da njegova nazočnost nije svrhovita (usporedi gore citirani predmet *Zahirović*, stavak 20.).

109. Prema tome, s obzirom na ove zaključke, i imajući u vidu svoju sudsku praksu izloženu u predmetima *Zahirović* i *Lonić* (gore citirani), Sud utvrđuje da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (c) Konvencije u odnosu na prvog podnositelja zahtjeva.

D. Propust domaćih sudova da pozovu dva svjedoka obrane

1. Dopuštenost

110. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

2. Osnovanost

(a) Tvrdnje stranaka

111. Četvrti podnositelj zahtjeva prigovorio je da nije bio u mogućnosti osigurati prisustvo svjedoka obrane pod istim uvjetima kao tužiteljstvo jer domaći sudovi nisu pozvali A.P.-a i M.D.-a, svjedoke koji bi svjedočili o tome kako B.S. nije kupio kokain od njega, već od druge osobe.

112. Vlada je tvrdila da je raspravni sud pružio četvrtom podnositelju zahtjeva primjerenu mogućnost da iznese svoju obranu. Nakon što je saslušao dva svjedoka koja je četvrti podnositelj pozvao, odbio je saslušati A.P.-a i M.D.-a kao svjedoke te je za tu odluku pružio dostatno obrazloženje.

(b) Ocjena suda

(i) Opća načela

113. Opća načela koja se odnose na ispitivanje svjedoka obrane na temelju članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (d) Konvencije nedavno su

razjašnjena u predmetu *Murtazaliyeva protiv Rusije* ([VV], br. 36658/05, stavci 139. - 168., 18. prosinca 2018.). Konkretno, Sud je formulirao sljedeći trodijelni test za predmete u kojima je zahtjev za ispitivanjem svjedoka u korist optuženika podnesen u skladu s domaćim pravom:

(1) Je li zahtjev za ispitivanjem svjedoka bio dostatan obrazložen i relevantan za predmet optužbe?

(2) Jesu li domaći sudovi razmotrili relevantnost tog iskaza i pružili dostatan obrazloženje za odluku da ne ispituju svjedoka na raspravi?

(3) Je li odluka domaćih sudova da ne ispituju svjedoka narušila sveukupnu poštenost postupka?

114. U predmetu *Murtazaliyeva*, Sud je naveo upute za primjenu testa u budućim predmetima (ibid., stavci 160. - 168.).

(ii) *Primjena načela na ovaj predmet*

(α) Je li zahtjev za ispitivanjem A.P.-a i M.D.-a kao svjedoka bio dostatan obrazložen i relevantan za predmet optužbe

115. Sud napominje da je u predmetnom postupku četvrti podnositelj zahtjeva bio optužen, *inter alia*, za prodaju kokaina B.S.-u u svibnju 2007. u Zagrebu nakon nabavljanja te droge od prvog podnositelja zahtjeva (vidi stavak 13. ove presude). Na ročištu održanom 30. siječnja 2009. godine, raspravni sud saslušao je B.S.-a, svjedoka kojeg je pozvao četvrti podnositelj zahtjeva, a koji je izjavio da je u svibnju 2007. godine kupio kokain od S.H.-a, a ne od četvrtog podnositelja zahtjeva, te da tu činjenicu mogu potvrditi A.P. i M.D., koji su bili s njim tog dana. Četvrti podnositelj zahtjeva potom je zatražio da se pozovu A.P. i M.D., za koje je naveo da će svjedočiti o okolnostima u kojima je B.S. kupio kokain u svibnju 2007. godine (vidi stavak 18. ove presude). U ovim okolnostima, Sud prihvaća da je zahtjev za ispitivanjem A.P.-a i M.D.-a kao svjedoka bio dostatan obrazložen i da se od iskaza ta dva svjedoka razumno očekivalo da će ojačati položaj obrane.

(β) Jesu li domaći sudovi razmotrili relevantnost bilo kakvog iskaza A.P.-a i M.D.-a i pružili dostatan obrazloženje za odluku da ih ne ispituju na raspravi

116. Sud napominje da je raspravni sud ispitao okolnosti o kojima su A.P. i M.D. mogli svjedočiti, odnosno pitanje je li B.S. kupio drogu od četvrtog podnositelja zahtjeva ili od druge osobe. Nakon što je već saslušao dva svjedoka koje je pozvao četvrti podnositelj zahtjeva u vezi s tim pitanjem (M.S.-a i B.S.-a), raspravni sud smatrao je da iskazi dviju drugih osoba, A.P.-a i M.D.-a., ne mogu promijeniti njegov zaključak da je četvrti podnositelj zahtjeva prodao drogu B.S.-u. Ta je činjenica bila utvrđena na temelju transkripta nadzora telefonskih razgovora, kao i droge pronađene kod B.S.-a (vidi stavke 18. i 19. ove presude). Prema mišljenju Suda, obrazloženje koje je naveo raspravni sud bilo je primjereno u okolnostima predmeta i bilo je

odgovarajuće, u pogledu opsega i razine detaljnosti, u odnosu na razloge koje je iznijela obrana.

(γ) Je li odluka domaćih sudova da ne ispituju A.P.-a i M.D.-a narušila sveukupnu poštenost postupka

117. S obzirom na načela utvrđena u njegovoj sudskoj praksi i gore navedene zaključke, Sud zaključuje da se ne može reći da je propust da se ispituju gore navedeni svjedoci obrane doveo u pitanje poštenost postupka (usporedi *Gregaćević protiv Hrvatske*, br. 58331/09, stavak 64., 10. srpnja 2012.). Osuda četvrtog podnositelja zahtjeva zbog prodaje kokaina B.S.-u u svibnju 2007. u Zagrebu temeljila se na transkriptima nadzora telefonskih razgovora i drogi pronađenoj kod B.S.-a (vidi stavak 19. ove presude). Prigovor četvrtog podnositelja zahtjeva predstavlja samo neslaganje s ocjenom dokaza domaćih sudova, a Sud tu ocjena ne smatra proizvoljnom ni očigledno nerazumnom.

118. Četvrti podnositelj zahtjeva, kojeg je zastupao odvjetnik, bio je u mogućnosti učinkovito voditi svoju obranu, očitovati se o inkriminirajućim dokazima bez ikakvih prepreka, izvoditi dokaze koje je smatrao relevantnima te iznijeti svoju verziju događaja domaćim sudovima.

(δ) Zaključak

119. Prema tome, imajući na umu da njegova uloga nije da odluči jesu li izjave svjedoka bile pravilno prihvaćene kao dokazi, već da utvrdi je li postupak u cjelini, uključujući i način na koji su dokazi izvedeni, bio pošten (vidi *Topić protiv Hrvatske*, br. 51355/10, stavak 40., 10. listopada 2013.), Sud utvrđuje da nije došlo do povrede prava četvrtog podnositelja zahtjeva na temelju članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (d) Konvencije u pogledu svjedoka A.P.-a i M.D.-a.

IV. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

120. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Naknada štete

121. Prvi, drugi i treći podnositelji zahtjeva potraživali su neodređeni iznos na ime neimovinske štete, a četvrti podnositelj zahtjeva potraživao je iznos od 180.000 eura (EUR) na ime neimovinske štete zbog protupravnog lišenja slobode i povrede njegovog prava na poštovanje njegova privatnog i obiteljskog života i dopisivanja.

122. Vlada je osporila te zahtjeve.

123. Imajući u vidu sve okolnosti ovog predmeta, Sud prihvaća da su podnositelji zahtjeva pretrpjeli neimovinsku štetu koja se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem povrede. Procjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud dodjeljuje:

- 4.000,00 EUR prvom, drugom i trećem podnositelju zahtjeva na ime naknade neimovinske štete zbog povrede članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (c) Konvencije uvećano za sve poreze koji bi im mogli biti obračunati, i
- 1.500,00 EUR četvrtom podnositelju zahtjeva na ime naknade neimovinske štete zbog povrede članka 8. Konvencije uvećano za sve poreze koji bi mu mogli biti obračunati.

B. Troškovi i izdatci

124. Prvi, drugi i treći podnositelj zahtjeva također potražuju 18.750,00 hrvatskih kuna (HRK)¹ na ime troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima i 2.000,00 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred ovim Sudom.

125. Četvrti podnositelj zahtjeva potražuje 666,66 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima i 1.999,98 EUR na ime troškova i izdataka nastalih pred ovim Sudom.

126. Vlada je ustvrdila da je zahtjev za naknadu na ime izdataka podnesen bez ikakvih popratnih dokumenata te ga treba odbaciti.

127. U pogledu troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima, uzimajući u obzir dokumente u svojem posjedu i svoju sudsku praksu, Sud smatra razumnim dodijeliti:

- po 1.000,00 EUR prvom, drugom i trećem podnositelju zahtjeva, i
- 666,66 EUR četvrtom podnositelju zahtjeva.

128. U pogledu troškova nastalih pred ovim Sudom, uzimajući u obzir dokumente u svojem posjedu i svoju sudsku praksu, Sud smatra razumnim dodijeliti:

- 2.000,00 EUR prvom podnositelju zahtjeva,
- po 1.600,00 EUR drugom i trećem podnositelju zahtjeva, i
- 1.999,98 EUR četvrtom podnositelju zahtjeva.

C. Zatezna kamata

129. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna poena.

1. 2.500,00 EUR

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* spojiti zahtjeve;
2. *Utvrđuje* da su prigovori podnositelja zahtjeva na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije o korištenju dokaza pribavljenih tajnim nadzorom u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih nedopušteni, dok je ostatak zahtjeva dopušten;
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na četvrtog podnositelja zahtjeva u pogledu naloga za tajni nadzor izdanog 4. svibnja 2007. i produljenog 2. srpnja 2007. zbog nedostatka odgovarajućeg obrazloženja;
4. *Presuđuje* da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na podnositelje zahtjeva u pogledu njihovih preostalih prigovora o mjerama tajnog nadzora;
5. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije u odnosu na prvog, drugog i trećeg podnositelja zahtjeva u pogledu propusta u dostavljanju podneska Državnog odvjetništva Republike Hrvatske obrani;
6. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (c) Konvencije u odnosu na prvog podnositelja zahtjeva u pogledu njegove odsutnosti sa sjednice žalbenog vijeća;
7. *Presuđuje* da nije došlo do povrede članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (d) Konvencije u odnosu na četvrtog podnositelja zahtjeva;
8. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti, u roku od tri mjeseca od dana konačnosti presude, na temelju članka 44. stavka 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan isplate:
 - (i) po 4.000,00 EUR (četiri tisuće eura) prvom, drugom i trećem podnositelju zahtjeva i 1.500,00 EUR (tisuću petsto eura) četvrtom podnositelju zahtjeva na ime naknade neimovinske štete, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati;
 - (i) 3.000,00 EUR (tri tisuće eura) prvom podnositelju, po 2.600,00 EUR (dvije tisuće šesto eura) drugom i trećem podnositelju zahtjeva i 2.666,64 EUR (dvije tisuće šesto šezdeset i šest eura i šezdeset i četiri centa) četvrtom podnositelju zahtjeva na ime troškova i izdataka, uz sve poreze koji bi mogli biti obračunati;

(b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna poena;

9. *Odbija* preostali dio zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 6. lipnja 2019. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Abel Campos
Tajnik

Krzysztof Wojtyczek
Predsjednik

PRILOG

Br.	Broj zahtjeva	Podnesen dana	Podnositelj zahtjeva Datum rođenja Državljanstvo Prebivalište	Zastupa ga	Prigovor(i)
1.	40429/14	23. 5. 2014.	Željko BOSAK 9. 2. 1973. hrvatsko Zagreb	Višnja DRENŠKI LASAN	1. Nezakonit i neopravdan tajni nadzor 2. Podnesak Državnog odvjetništva nije dostavljen obrani 3. Nije bio nazočan na sjednici žalbenog vijeća
2.	41536/14	29. 5. 2014.	Ramazan KESKIN 1. 1. 1979. nizozemsko Rotterdam	Višnja DRENŠKI LASAN	1. Nezakonit i neopravdan tajni nadzor 2. Podnesak Državnog odvjetništva nije dostavljen obrani
3.	42804/14	2. 6. 2014.	Ahmet BASALAN 7. 12. 1984. nizozemsko Rotterdam	Višnja DRENŠKI LASAN	1. Nezakonit i neopravdan tajni nadzor 2. Podnesak Državnog odvjetništva nije dostavljen obrani
4.	58379/14	18. 8. 2014.	Dubravko ŠOŠO 31. 8. 1957. hrvatsko Zagreb	Andrej ILIĆ	1. Nezakonit i neopravdan tajni nadzor 2. Ispitivanje svjedoka

© 2019 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakciju istoga.